

Admiral Andreas du Plessis de Richelieu og regeringsdannelsen i 1909

Ved Johannes Lehmann

Finansmanden og politikeren, siamesisk admiral A. de Richelieu (1852–1932) har efterladt sig nogle omfattende, utrykte erindringer. I disse beretter han også om regeringskrisen i 1909 og om sin andel i løsningen af den. Forfatteren, dr. phil. Johannes Lehmann offentliggør disse optegnelser.

Til professor, dr. phil. Tage Kaarsteds såre interessante indlæg i Historie, Ny Række VIII 486–97 – (1970) om »Frederik 8. og dannelsen af ministeriet Holstein-Ledreborg i 1909«, er jeg i stand til at komme med nogle supplerende bemærkninger, som hidtil har været ukendte, men som i høj grad har betydning. Professor Tage Kaarsted kommer ret udførligt ind på den rolle viceadmiral, kammerherre Andreas du Plessis de Richelieu spillede, men man får ikke indtryk af, hvor stor vægt kong Frederik lagde på at få just denne mand til at danne ministerium.

Kort efter, at greve Holstein-Ledreborg var blevet konseilspræsident, nedskrev admiral de Richelieu en beretning om de mange forhandlinger, han havde deltaget i, før den gamle greve, meget modvilligt, gik med til at stille sig i spidsen for det nye ministerium. Beretningen danner et led i admiral de Richelieus omfattende erindringer, som han personligt har nedskrevet om sit lange og indholdsrige liv. De stærkt personlige memoarer har indtil for kort tid siden ligget under segl. Nu har admiralens efterkommere overladt dem i deres helhed til mig, med en eventuel udgivelse for øje.

Om de politisk bevægede dage i sommeren 1909 skriver admiral de Richelieu:

I den første halvdel af 1909 havde der været megen Uro i Ministeriet, hovedsagelig angaaende Forsvarssagen, som Kongen, Frederik den 8de, mente, Ministeriet ikke varetog i tilstrækkelig Grad, og derved skabtes en »Ministerkrise«, som resulterede i, at Ministeriet indgav sin Dimission.

Den 6. august kom Kronprins Christian saa til mig, og spurgte mig

på Kongens Vegne, om jeg ville være behjælpelig med at søge dannet et Ministerium, der kunde føre en Forsvarslov igennem, saaledes som Kongen ønskede den, af Hensyn til Landets Forsvar. Hertil var jeg naturligvis villig, og i de følgende Dage og Aftener havde jeg mange Samtaler med ledende Statsmænd om denne Sag, og især en Aften, ved et stort Møde hos Kongen på Amalienborg, opførte Greve Frijs Frijsenborg sig efter min Mening meget upassende, idet han på en ophidset og højrøstet Maade sagde til Kongen – : »De skal ikke bede Admiralen (mig) om at danne Regering, for hvis han kommer med sit Ministerium, vil der ingen Rigsdagsmænd være i Salen.« – Derefter henvendte Kongen sig til mig og sagde –: »Dersom jeg har bedt Dem om at gøre noget, der er umuligt, saa giver jeg Dem Deres Ord tilbage«. Hertil svarede jeg –: »Det behøver Deres Majestæt ikke, for det er mig ganske ligegyldigt, om jeg i saa Fald møder Greve Frijs og hans Folk, eller ikke.«

Saa gik Greve Frijs hen i Rigsdagsbygningen, hvor han gentog, hvad han havde sagt til Kongen, og jeg tog hjem til Smidstrup, hvor jeg dengang boede. Næste Morgen kom den socialdemokratiske Rigsdagsmand Borgbjerg ud til mig paa Smidstrup, og han fortalte mig, hvad Greve Frijs havde udtalt og foreslaaet i Rigsdagsbygningen Aftenen før. Nu vilde Borgbjerg sige mig, at enten Greve Frijs og hans Folk kom eller ikke, dersom jeg kom til at danne Ministerium, saa vilde de socialdemokratiske Rigsdagsmænd i hvert Fald give Møde.

Jeg takkede Borgbjerg for hans Meddelelse, og jeg havde da en længere Samtale med ham, og da han var gaaet, tog jeg ind til Kjøbenhavn, talte med forskellige af de politiske Spidser i og udenfor Rigsdagen. Derefter tog jeg hen til Greve Frijs Frijsenborg, som jeg traf i hans Palæ i Kjøbenhavn. Jeg havde en lang Samtale med ham, om hvem der under de nuværende Forhold bedst kunde danne et Ministerium, der kunde føre den Forsvarsplan igennem, som Kongen ønskede, da Greve Frijs ikke selv vilde. Efter at have presset Greve Frijs længe for en bestemt Udtalelse, sagde han endelig, ja, der er een Mand, som kunde samle et Ministerium, som Kongen ønskede, men at han ikke kunde sige mig, hvem det var. Dette beklagede jeg saa meget, at Greven ikke kunde. Men jeg spurgte ham saa, om han da ikke kunde sige mig en Mand, som kunde sige mig, hvem den Mand var, som kunde samle det ønskede Ministerium. Efter lang Tøven sagde Greve Frijs endelig, at Hr. Niels Neergaard vidste det.

Jeg takkede saa Greve Frijs for Oplysningen og gik hen til Finansministeriet, hvor jeg traf Hr. Niels Neergaard. Til ham sagde jeg saa, hvad Greve Frijs havde fortalt mig, og efter nogen Pressen sagde Hr.

Neergaard saa, at Greve Holstein-Ledreborg var Manden. Jeg takkede saa Neergaard, gik til Kongen og meddelte ham, at der med Holstein som Konseilspræsident kunde dannes et Ministerium, der vilde føre Forsvarssagen igennem, saaledes som Kongen ønskede det. Kongen var meget tilfreds hermed, og der blev saa paa Kongens Vegne sendt Bud efter Greve Holstein-Ledreborg, som straks kom til Kjøbenhavn. Men paa Amalienborg Plads mødte han en meget højtstaaende »Herre«, med hvem Holstein kom i en meget stærk Discussion, som endte med, at Greve Holstein tog tilbage til Ledreborg, uden at have set Kongen.

Da jeg hørte om dette, blev der straks sendt Bud til Greve Holstein om at komme tilbage, og han kom ogsaa. – Jeg, og flere andre, talte saa med Greve Holstein, om han kunde danne et Ministerium som det, Kongen ønskede, hvad han erklærede sig villig til, under Forudsætning af, at han kunde faa J. C. Christensen med i sit Ministerium. Dette mente de andre Herrer, der kunde tænke sig at gaa med i et Ministerium Holstein, ville være vanskeligt, for ikke at sige umuligt, da som bekendt J. C. Christensen havde været Minister i det Ministerium, i hvilket Alberti havde været Justitsminister og ville blive dømt for bedrageri mod Statskassen.

Da Betingelserne for at danne et Ministerium saaledes syntes at være kørt fast, tilbød jeg, at jeg vilde se at søge at ordne Sagen ved en Henvendelse til Kongen. Jeg gik saa op til Kongen paa Amalienborg og meddelte, at Greve Holstein var villig til at danne et Ministerium, som kunde føre Forsvarssagen igennem, saaledes som Kongen ønskede det, men at Greve Holstein mente kun at kunne gøre det, dersom han fik J. C. Christensen med i sit Ministerium. Hertil sagde Kongen, at det kunde han vist ikke saa godt gaa med til, da J. C. Christensen havde været Medlem af det Ministerium, der var gaaet af på grund af Albertis bedragerier. Hertil svarede jeg Kongen, at hverken J. C. Christensen eller nogen anden Minister havde haft Anelse om, at Kongens Justitsminister var en Bedrager, og at J. C. Christensen jo ved mange Lejligheder havde vist sig at være en baade dygtig og kongetro Mand, som jeg, efter Samtaler jeg havde haft med ham, var overbevist om, at han som Medlem af et Ministerium Holstein kunde føre Forsvarssagen igennem, saaledes som Kongen ønskede det.

Hertil svarede Kongen, at han syntes det samme, og han vilde være glad ved en Løsning af denne indviklede Sag paa denne Maade, og Kongen bad mig om at bringe Greve Holstein og J. C. Christensen til ham. Dette var baade let og hurtigt for mig at gøre, da jeg havde dem begge ventende paa mig i Gaarden lige bagved Residenspalæet. Jeg hentede dem saa begge, bragte dem til Kongen, som modtog dem begge med

Venlighed, og efter en længere indgaaende Samtale lovede de begge at danne et Ministerium, der kunne føre Forsvarslovene igennem, saaledes som Kongen ønskede det.

De spurgte mig derefter, om jeg ønskede, de skulde søge at skaffe mig Plads i det paatænkte Ministerium, hvortil jeg svarede Nej, — men at jeg vilde være til Kongens Tjeneste, naarsomhelst han ønskede det. — Ministeriet Holstein blev saa dannet, og det førte Forsvarsloven igennem, saaledes som Kongen ønskede det.

Nogle dage efter Ministeriets Dannelse sendte Kongen Bud efter mig til Amalienborg. Han takkede mig der igen for den store Tjeneste, han sagde, jeg havde ydet ham ved at faa Forsvarsloven gennemført, saadan som han havde ønsket det, og Kong Frederik overrakte mig derefter en stor Sølv Pokal, paa laaget af hvilken der stod indgraveret — »Til en kongetro Undersaat Kammerherre, Admiral du Plessis de Richelieu. Fra hans taknemmelige Konge Frederik den 8de.—II August 1909«.